

čení národů, podle něž má býti obyvatelstvo získané země dotázáno, komu má dobyté území přináležeti. To jest proti přirozenosti věci (wider die Natur der Sache); neboť chceme-li od těchto lidí rozhodnutí, nemusíme vésti válku... Národ, usazený na onom území, nemá práva rozhodovati o tom, komu má příslušeti, to jest věcí těch, kdož jsou povoláni, aby upravovali mezinárodní poměry... Nechce-li se obyvatelstvo podrobiti, ať se vystěhuje: na zemi je ještě místa dosti; není přirostlé na své území« (str. 97).

Tak píše roku 1918 (patrně ještě před konečnou porážkou ústředních velmocí) proslulá autorita právníká a slavný učenec německý, k němuž vědecký svět německý pohlížel s neomezenou úctou, a k němuž ze široka daleka dojížděli nekritičtí jednotlivci (i z našich řad), aby se poučili ze studně jeho moudrosti. Běda tomu, kdo by byl chtěl pochybovati o této kapacitě: a vyslovovati námitky proti jeho hluchým fráším! Pisatel těchto řádků odvážil se toho již dříve*) (nikoliv arcíť bez osudných následků) a odvaha jeho byla posledním spisem této kapacity znamenitě posílena. Čtouce jeho vývody, jsme na rozpacích, máme-li se více podívovali mra v ní či intelektuální úrovní tohoto slavného učence. Máme zde co činiti s pozdním výplodem senilního starce či s ukázkou patologické degenerace válečných dob?

Věděli jsme sice povšechně, že v Německu a Rakousku byla celá řada vysokoškolských profesorů zachvácená válečnou horečkou a že proti ní nezmohly nic ani nejprimitivnější logika a mravní úvahy. Nicméně však tato nemoc nerádila v každém profesorském mozku stejně zlobně. A tu naskytla se vzácná příležitost zkoumati «resistenci jednotlivců. Dalo se totiž očekávati, že tam, kde místo vyvinutého smyslu pro logiku a bystrou kritiku pojmovou jest vyvinuta spíše schopnost pro holé fráze a povšechná rčení bez všelikého významu, jakož i záliba v nich, bude míti válečná horečka zvlášť vděčné pole působnosti. A tak se také stalo. Pisatel měl vzácné zadostiučinění, že oni němečtí spisovatelé, kteří mu imponovali svou mohutností intelektuální dávno před válkou — na př. Bernatzik, Kelsen, Laun atd. — zachovali se ve válce tak, jak očekával, t. j. zůstali, poněvadž jiného východiska nebylo, aspoň v moudré rezervě, kdežto ti, kteří mu celým svým vědeckým směrem, svým slohem a nabuřelými frázelemi, jimiž chtěli zakryti svou intelektuální chudobu, byli ode dávna nesympatičtí, našel v údobí obecné válečné horečky tam, kde je tušil: v táboru »vlastenců na úkor nejprimitivnějšího rozumu a logiky«! Weyr.

Literatura.

Dr. Hans Kelsen, profesor university vídeňské: **Socialismus und Staat. Eine Untersuchung der politischen Theorie des Marxismus**: Lipsko, 1920, str. 129.

Autor podává ve své poměrně stručné práci velmi cennou a příbavnou kritiku politické teorie marxismu s hlediska vědeckého. Kritika taková je tím důležitější a vítanější, poněvadž marxismus vystupuje okázale jako vědecky založená teorie hospodářská. V »Úvodě« pojednává spisovatel především o problému a metodě historického materialismu, poukazuje správně na osudný synkretismus, jehož důpouští se metodá marxistická, když jednak pohlíží na vývoj organizace hospodářské a společenské jako na faktum přírodovědecké, jehož změny jsou nutným výsledkem zákořnitě se vyvíjejícího procesu, a uskutečňují se bez současného působení lidského

*) Viz mé »Základy filosofie právní«, str. 53.

Na druhé straně však přece považuje socialistickou nebo komunistickou společnost za ideál, jenž má být socialistickému politikovi programem jeho čtení a jednání. V tom vězí nerozlučitelný rozpor, poněvadž každý takový ideál předpokládá normativní představu o tom, co být má. Taková představa uvnitř ryziho nazírání přírodovědeckého, které jediné má být podle názorů marxistických theoretiků pro jejich společenskou a hospodářskou nauku rozhodným, jest však nemožnou, neboť nikdy nemůže být odpověď na otázku po správném cíli lidského konání pouhým poznatkem toho, co se děje a co snad či pravděpodobně v budoucnosti se stane. Proto zjištění sebe silnějších vývojových tendencí, vedoucích k socialistickému řádu společenskému — a kdo by mohl popírat, že dnešního dne tyto tendence skutečně jsou? — nejsou s to ospravedlniti socialismus jako politický program, jako cíl čtení a konání lidského. Theorie socialismu vznikla v době, kdy věda přírodní dosáhla vrcholu svých úspěchů. Její metody považovány za metody vědecké vůbec, ba za metody všeliké pravdy a správnosti. Z toho vysvětluje se zvláštní skutečnost, že politická soustava, v jejímž středu vytýčena byla určitá hodnota jako protiklad skutečnosti a která vznikla z mravního pohoršení nad hanebnou nespravedlností kapitalistického řádu společenského, vystupuje v terminologii přírodovědecké, t. j. prostě všech hodnotných úsudků.

Socialistická theorie a literatura je plna rozporu a nesprávnosti. Hned pojem státu možno uvést jako příklad. Na jedné straně ztotožňuje se tento pojem s pojmem státu vykořisťujícího, státu, v němž vládne určitá třída. Na druhé straně opět ukazuje nám socialistická konstrukce proletářského státu třídního obraz politické vlády, která nemá za účel hospodářské vykořisťování ovládané třídy třídou vládnoucí, nýbrž naopak trvalé zamezení tohoto vykořisťování. Z toho plyne, že nemůže — a to ani podle nauky socialistické — podstata státu spočívat v hospodářském vykořisťování. Proletářský stát třídní jeví se pro socialistickou nauku toliko jakožto prozatímní cíl socialistické revoluce. Podle známého »komunistického manifestu«, vypracovaného Marxem a Engelsem, nelze tohoto cíle dosíci cestou pokojnou, nýbrž revolucí, t. j. násilím. Ovšem, že význam slova »revoluce« a »revoluční«, jako mnohá jiná slova, mají v socialistické literatuře a zejména též ve zmíněném komunistickém manifestu velmi nejasný a neurčitý pojem. Komunistický manifest má za to, že později bude možno obejiti se bez mocenské organisace státu vůbec. Té je třeba, jen pokud budou existovati ve společnosti zvláštní »třídy«. Ačkoliv »třída« jest původně pojmem hospodářským, nabývá v politické theorii marxismu zcela jiného významu a to jakožto souhrn jednak vykořisťovatelů, jednak vykořisťovaných. Poněvadž pak státní formou panství proletariátu, jež má být revolucí docíleno, podle mínění komunistického manifestu jest demokracie a poněvadž uvnitř demokratického zřízení jen ona strana, která má většinu, může udržeti vládu, není to třída, nýbrž strana a proletariátu, která v demokracii si vybojuje politickou moc. Ze dvou nesprávných předpokladů, to jest, že demokracie socialistické strany proletariátu znamená vládu třídní a že třídní vláda jest identickou s vládou nebo politickou mocí vůbec a tudíž se »státem«, dospívá komunistický manifest k závěru: jakmile odpadnou třídní protivy, nemůže též být žádného státu, t. j. žádné mocenské organisace. Tu dlužno se ovšem ptáti: bude skutečně mítí vymýtní veškerého vykořisťování na lidskou povahu tak zásadní vliv, že každý bude dobrovolně konati práce, které mu patrně na základě nějakého centralisticky řízeného pracovního plánu a patrně bez zvláštního ohledu na jeho osobní potřeby budou přikazovány? I kdybychom toto dobrovolné podřízení pracovnímu plánu připustili jako pravidlo, musí přece zůstatí donucení pro nevyhnutelné výjimky, podobně jako právní řád občanského státu se svými donucovacími prostředky směňuje toliko proti výjimkám a právě pro tyto výjimky musí být řádem do-

nucovacím. Opačný názor byl by přímo školským příkladem nevědecké utopie, poněvadž by se nemohl odvolávat na žádnou zkušenost. Je nepochopitelným rozparem, když socialismus nejširší obory společenského života, které dosud byly zústaveny anarchii, t. j. libovůli jednotlivců, pojímá do svého pevného řádu rovnosti a zároveň mluví o ideálu svobody, tedy právě podle anarchie, od které chce především hospodářský život oprostíti. Není více než paradoxní, očekáváme-li, že stát, který při své proměně z donucovacího aparátu občanského v proletářský neslýchaným způsobem nabude moci a kompetence, právě v onom okamžiku, kdy dosáhne vrcholu tohoto vývoje, zmizí a záhadným způsobem promění se v nic?

Stejná nejasnost je mezi socialistickými theoretiky v otázce, jakým způsobem má proletariát dosíci moci, zda pokojným vývojem nebo násilným převratem (tak zvaná revoluční theorie). Zakladatel nauky, Marx, připouští aspoň možnost pokojného vývoje, kdežto Engels, dovolává se výslovně výroku Marxova, prohlašuje násilí za revoluční prostředek.

Je přirozeno, že theorie a praxe bolševictví dovolává se právě tohoto názoru proti určitým evolucionistickým tendencím německé sociální demokracie. Tak činí zejména Lenin. Avšak i Engels na jiném místě (ve své kritice osnovy Ehrfurtského programu) připouští aspoň možnost pokojného vývoje.

Ačkoliv si socialistická nauka představuje jakožto státní formu svého ideálu »dikatury proletariátu« demokratickou formu státní (kterou přece již mnohé kapitalistické státy přijaly, takže nebylo by třeba žádné zásadní změny ústavy), přece hájí — zejména komunistický manifest — názor, že demokracie musí být násilím vybojována. Všelikou kontinuitu mezi demokracií kapitalismu a proletářského socialismu odmítají Marx a Engels rozhodně, odvolávajíc se jmenovitě na příklad pařížské komuny. Na tento názor klade bolševická nauka, jmenovitě Lenin, největší váhu. Ne neprávem usuzuje z toho Lenin, že úkolem proletariátu příští sociální revoluce nesmí být snad zdokonalení státního aparátu, nýbrž jeho zničení. Velmi příznačně ovšem poznamenává, že Marx neodpověděl na otázku, čím má být zničený státní aparát nahrazen. Marx přidržel se prý přísně základu, poskytovaného historickou zkušeností, a tato zkušenost neposkytovala tenkrát žádné podklady pro odpověď na tuto otázku. Že Marx na tuto otázku již dříve, totiž v manifestu, odpověděl, ignoruje Lenin, patrně proto, že je podstatný rozdíl mezi »zničením státního aparátu« a »vybojováním demokracie«. Je arci samozřejmo, že politický program, vybudovaný methodou materialistického pojetí dějin a vystupující ve formě historického podání, který končí zničením státního aparátu, musí být považován za anarchistický. Přes to odmítá Lenin výtku anarchismu s rozhořčením.

Z toho, co dosud bylo řečeno, plyne již, že stanovisko, které marxistická nauka zaujímá k vlastní nauce anarchistů, bude hodně nejasné. Engels podotýká v tomto směru, že jeho a Marxův názor liší se od názoru anarchistů jen tím, že tito chtějí »politický stát« odstraniti jedním rázem, kdežto podle nauky materialistického pojetí dějin zmizí stát jen pozvolna a to následkem přechodné formy dikatury proletariátu. Není tedy zásadního rozdílu mezi socialismem Marxovým a Engelsovým a anarchismem.

Pokud jde o anarchistický ideál komunismu, narážíme na podstatný rozpor mezi politickou a hospodářskou teorií marxismu. Jak si máme představiti vydobytí politické moci proletariátem a organizaci proletářského řádu třídního, o tom najdeme dostatečné vysvětlení ve spisích Marxe a Engelse, naproti tomu zcela nejasné jsou narážky na vlastní a poslední fási komunismu, t. j. na společnost, oprostěnou od státu a třídy, uskutečňující ideál rovnosti. Marx představuje si věc tak, že na místo

státní, t. j. na místo mocenských funkcí, mají nastoupiti funkce společenské, což nemůže nic jiného znamenat, než že tyto společenské funkce postrádati budou donucovacího rázu. Pak přestane prý práce býti prostředkem k životu a stane se první potřebou životní. Není arci zcela jisté, z jakého důvodu by se měla odpadnutím donucovacího aparátu stát práce z obtíže potřebou. Podobně uvazuje také Engels, dospívaje k paradoxnímu a pro celou státní teorii marxismu velmi příznačnému rozporu, že stát zmizí tím, že jeho kompetence rozšířeny budou do nekonečna. Vypadá to přímo jako ironie, když Engels mluví jedním dechem o komunistickém státu a donucení prosté, t. j. anarchické výrobě jakožto o ideálu, a zároveň prohlašuje »anarchii v produkci« za příčinu vykořisťovatelské činnosti v kapitalistické společnosti. Domnívati se, že anarchie přivodí kýženou rovnost jednotlivců, jest více než prostoduché; vždyť anarchie jest stavem, ve kterém se přirozená nerovnost individui lidských bez překážky vyvíjí. Nelze nepostřehnouti rozporu příznačného pro marxismus mezi jeho teorií politickou a hospodářskou, z nichž tato vede k pevně kolektivisticko-ústřední organizaci hospodářství (t. j. hospodářcích jednotlivců), kdežto ona spěje patrně k ideálu anarchicko-individualistickému. Celá otázka o nutnosti vnějšího donucení jakožto prostředku k udržení pořádku není otázkou hospodářství, nýbrž psychologie. A tato nutnost podle Kelsena skutečně jest, stojíme-li na stanovisku empirickém, t. j. vycházíme-li z dosavadní sociální zkušenosti. Kdo počítá s jinými lidmi, než které ukazuje nám historická a sociální zkušenost, dojde snad k jiným důsledkům, ale je-li něco utopismem, pak jest to spoléhání na radikální změnu lidské přirozenosti.

Zcela nenápadně počal se jeviti ve stranické nauce německé sociální demokracie odklon od hledisk Marxových a Engelsových, pokud týkají se posledního a nejvyššího stadia státu prosté komunistické společnosti. Tak především Kautský neponechává o tom žádné pochybnosti, že socialistická výroba je možná toliko v rámci donucovacího řádu právního. Podobně též Bebel prohlašuje, že proletariátu v jeho boji o politickou moc nejde o utlačování menšiny většinou, z čehož plyne, že třída dělnická nemůže si přáti panství nějaké třídy nebo nějakého povolání. Stát má tudíž býti proměněn ze státu, spočívajícího na panství třídním, ve stát lidový. Ze tento názor jest v dokonalém rozporu s Marxovou a Engelsovou naukou o státu, jest zřejmo, a Lenin má úplně pravdu, když rozpor vytýká. Patrně stálo sociálně-demokratické hnutí a zejména Bebel v otázce politické theorie mnohem více pod vlivem Lassallovým, než Marxovým a Engelsovým. Vliv Lassalův vysvětluje též, že jinak tak věrný Marxista jako Plechanov ve zvláštním spise hájí socialismus proti anarchismu. Jak energicky hlásila se sociální demokracie, zejména za světové války, ke státu, toho dokladem jsou spisy Rennerovy. Tento Rakušan patří do první řady socialistických spisovatelů, kteří bez obalu spatřují ve státu nepostrádatelný prostředek sociální techniky. Je velmi příznačné, že Renner prohlašuje Marxovo a Engelsovo pojetí státu jakožto prostředku třídního vykořisťování za jednostranné pojetí třídní uvědomělé buržoasie. Míni dokonce, že stát stane se pákou socialismu. Při tom arci těžko by asi mohl dokázati své tvrzení, že »Karel Marx byl na celé hony vzdálen negace státu, opovrhování státem, pověrečného strachu před státem, státního nihilismu, s nímž dnešního dne koketuje vulgární Marxismus«. Pravý opak možno dokázati.

Kelsen přistupuje nyní k teorii bolševictví (neokomunismu), v němž správně spatřuje restituci a další vybudování Marxovy a Engelsovy nauky o odumírání státu. Připomíná, že Bakunin, zakladatel tak zv. »kolektivistického anarchismu«, ostře vystoupil proti komunismu a německé sociální demokracii, poněvadž veškeré síly společnosti soustřeďují ve státu, kdežto na revolucionářsko-sociálním praporu napsáno jest krvavý-

mi a ohnivými literami »odstranění všelikého státu, zničení buržoasní civilisace, volná organisace zdola nahoru pomocí volných sdružení«. Zvláštnost socialistické teorie a praxe, kterou sledují ruští bolševici, vedení Leninem a Tročským, jeví se proti oficiální nauce sociálně-demokratické strany zejména ve dvou směrech. Především zdůrazňuje bolševictví Marxovu a Engelsovu nauku o konečném odumření státu v komunistické společnosti. Znamená tudíž tato restituce původního programu socialistického z hlediska theoretického (literárně-historického) nespornou zásluhu Leninovu. Pokud jde o praktické provedení této nauky, poskytla teorie bolševictví velmi vítaný materiál pro odpověď na otázku proveditelnosti a účelnosti politického požadavku, který hájí. Lenin míní, že bude museti vzniknouti »nové pokolení« jakožto psychologický činitel, který by byl zralý pro nový bolševický řád. Důležitým bude zde »prvek návyku«: lidé musí si prý zvyknouti dodržovati základní pravidla společenského soužití bez znásilňování a subordinace. Více ovšem než pouhé tvrzení, že tento »návyk« se dostaví, nenajdeme u Lenina.

Přechodným stavem k těmto »novým, volným společenským poměrům« jest bolševické teorii diktatura proletariátu, stát dělníků, tedy organisace s donucovacím řádem. Tento přechodný stav je sice svým obsahem něco nového, nikoli však svou formou. Moment donucení vystupuje zde energičtěji v popředí než v teorii sociálně-demokratické doktriny, a to proto, poněvadž v Rusku nejde o to, zjednatí převážně většiny panství nad mizivou menšinou, nýbrž naopak malé menší průmyslového proletariátu a nemajetných dělníků zemědělských získati panství nad silnou většinou. »Všichni občané stanou se zde (v první fási komunistické společnosti) placenými zařízeními státu, jež tvoří ozbrojení dělníci.« Cílem společnosti bude tvárnou se stejnou prací a stejnou mzdou« (Lenin). To vyžaduje podle Lenina arci nejužší disciplínu v takovémto velkozávodě. Ještě jasněji než u Lenina vysvítá donucovací ráz dělnického státu u Bucharina: »Jak v každém jiném státu jest proletářský stát organisací panující třídy (a nanující třídou jest zde třída dělnická) a násilí, směřujícího proti buržoasii, že prostředkem obrany proti buržoasii, která musí býti úplně zdolána«. Je ovšem zcela nepochopitelné, jak tento mocný donucovací aparát, jež bolševická teorie pokládá za nevyhnutelný, chovati má ve svém lůně ony nové a volné společenské poměry, které mají vést k návyku na stav prostý státu, o němž mluví Lenin.

Engelsovu nauku o »odumírání státu« buduje Lenin ještě v jiném směru dále. Vedle »návyku« jest mu pro odstranění státu podmínkou »přeměna funkcí státní služby v tak jednoduché funkce jako jsou dozór (kontrola) a registrování, které mohou býti vykonávány ohromnou většinou obyvatelstva a později vůbec celým obyvatelstvem«. V tomto zjednodušení státních funkcí, v tom, že zmizí úřednictvo, jež jest číno podle zásady dělby práce, spatřuje Lenin vyloučení specifického poměru nadřazenosti a tím též politického rázu organisace společnosti. Představí si při tomto programu něco konkrétního, není ovšem věci lehkou, neboť příslušné vývody Leninovy jsou nadměru nejasné. Je na příklad zcela nemožno uhodnouti, co si vlastně myslí, když praví, že nejbližším cílem komunistů jest »organisace celého národního hospodářství podle vzoru pařty«. Jak má tato organisace vésti k odumření všelikého úřednictva? Neznamená to naopak bezpříkladné zúřednění celého života hospodářského? —

Nepochybíme asi, když v těchto záhadných funkcích registrování a kontrolování, pokud mají nastoupiti na místo vrchnostenské činnosti úřednické a ze státu utvořiti »nepolitickou« společnost, budeme spatřovati Saint-Simon-Engelsovskou myšlénku, která chce panství nad osobami nahraditi správou věcí. Teprve teorie bolševictví uká-

zála v plném světle vnitřní rozpor mezi anarchií a organizací, svobodou a rovností, mezi politickou a ekonomickou teorií. Z rozporu, že komunistická společnost nemá být především státem, při tom však přece organizací, která podle zkušeností jest možná toliko jako organizace nucená t. j. jako stát, nevyvede nás žádná dialektika, nýbrž, jak to právě ukazuje další výbudování teorie Leninem a jeho přívrženci, smělý skok do utopie víry na radikální změnu lidské povahy. V tomto nemožném spojení politického ideálu bez státočnosti s ekonomickým postulátem nejušší organizace spočívá konec konců celý rozdíl bolševické teorie od anarchismu. Toľko z hlediska ekonomické teorie socialismu dospíváme k zásadnímu rozdílu od anarchismu, poněvadž tento jest dosti důsledným, že svůj princip svobody hájí též pro obor života hospodářského.

Jestliže sociální demokracie soustřeďuje své politické snahy v kapitalistickém státu na dosažení pokud možná silného zastoupení v parlamentu, pak má to jen potud smysl, pokud proletariát jakožto panující třída chce se přidržeti demokracie jakožto státní formy. Jinak bolševictví, které od tohoto předpokladu upustilo a tím dostává se nejen do taktického, nýbrž do zásadního rozporu s teorií Marx-Engelsovou. Jasně to dokazují vývody Radkovy, jenž na rozdíl od jiných bolševických teoretiků výslovně prohlašuje, že v Rusku sice proletariát jest beze sporu menšinou obyvatelstva, přece však snaží se uchvácení moci proletariátem ospravedlnit. Možno prý říci, že každou revoluci zahajuje menšina, a že teprve dodatečně většina se k ní přidružuje a vítězství její zpečetí.

Způsob, jakým teorie bolševictví snaží se popřít demokracii, odkrývá velké obtíže a nesnáze, které jí vznikají vzhledem k nauce marxistické. Lenin sahá zde k různým dialektickým úskokům a tvrdí na př.: »demokracie není identickou s podřízením menšiny pod většinu«. Tu jsme arci zvědaví, co pak demokracie vlastně jest. Vizme: »Demokracie jest státem, t. j. organizací za účelem soustavného znásilňování jedné třídy druhou, jedné části obyvatelstva druhou, která uznává správnost podřízení menšiny většině« (!). Že demokracie jest jednou z forem státu, jest správné, pochybným však, zdali je proto též organizací pro soustavné znásilňování atd. —

Je přirozeno, že bolševičtí teoretici (na př. Bucharin, Trocký a Radek) ve svých praktických důsledcích opustili demokracii a vynašili novou formu: Soustavu rad. Logika události — nikoli teorie marxismu — vedla diktaturu proletariátu v Rusku k přímému odmítnutí demokracie a přijetí aristokratické státní formy, můžeme-li tak ústavu sovětů pojmenovati. Trocký označuje instituce demokracie jakožto nedokonalý prostředek k třídnímu boji a Radek tvrdí zcela otevřeně, že »vláda rad není státní formou demokratickou, nýbrž formou vlády dělníků«. Demokracie jest podle něho »vyjádříme-li se konkrétně, panství kapitálu . . . kulison pro toto panství«. Podstatu ústavy rad na rozdíl od demokracie spatřuje Bucharin v tom, »že třídy nepracující v republice rad nemají žádného hlasovacího práva a žádného podílu na státní správě«. V tom spočívá diktatura proletariátu.

Omezení politických práv jde v sovětové ústavě, utvořené stranou bolševiků, jakož i ve správní praxi její vlády mnohem dále, než by bylo možno očekávati podle »komunistického programu«. Podle I. oddílu ústavy z r. 1918 má nastati »ozbrojení pracujících dělníků a sedláků« a zároveň »odzbrojení majetných tříd«. Ve IV. oddílu vylučuje se dlouhá řada osob z aktivního a pasivního práva volebního do sovětů, poněvadž jim prý nepřísluší vlastnost »pracujících lidí«, jako na př. osoby, které přijímají práci za mzdu, aby z toho měly zisk, osoby mající důchod bez práce, jako na př. z kapitálu, majetku atd., soukromí obchodníci a obchodní dohazovači atd. Výluka uvedených zde osob (mimo právě kapitalisty) jest tím pochybnější, poněvadž nejde zde o nějaké zakázané výdělkové činnosti, nýbrž o

takové, které musí býti připuštěny, poněvadž socialisaci hospodářství nelze ihned uskutečnití. Politická vyluka buržoasie jest v ruské ústavě sovětové výslovně stanovena jako norma: »vykořisťovatelům nesmí býti v žádném vládním orgánu popřáno místa« (§ 7, I. oddílu ústavy).

Velmi důležité jest též, že i politická práva sedláků, kteří prý jsou na roveň postaveni dělníkům, jsou ve skutečnosti ústavou omezena. Rozumí se, že jde jen o tak zvané »chudší« sedláky. Avšak ani ti nejsou s dělníky rovnoprávní, jelikož podle volebního řádu do parlamentu sovětového, ktrý vzniká nepřímými volbami z městských a venkovských sovětů, připadá v městských sovětech jeden poslanec na 25.000 »voličů«, v selských sovětech však na 125.000 »obyvatelů«. Není jasno, proč ústava mluví v jednom případě o voličích, v druhém o obyvatelích, jisto je však, že má městský průmyslový proletariát tři až pětinašobné pluralitní volební právo. Ve skutečnosti nejde tedy o diktaturu celého proletariátu, nýbrž o diktaturu průmyslových dělníků, což v zemi převážně zemědělské, jako jest Rusko, má příznačný význam. Vzhledem k těmto skutečnostem dlužno přisvědčiti objektivnímu úsudku Kautského, že tato diktatura jedné třídy je v pravdě »diktaturou jedné strany«, která — podle svědectví samého Lenina — musí vésti k diktatuře jednotlivých osob. Ve své zprávě ze dne 29. dubna 1918, podané všeruskému ústřednímu výkonnému výboru zastupců dělníků, vojáků, sedláků a kozáků, neostýchá se tento vůdce bolševiků prohlásiti diktaturu jednotlivých osob za slučitelnou se soustavou demokratickou. »Není prý rozhodně žádného zásadního rozdílu mezi sovětovým, t. j. socialistickým demokratickým a užitím diktatorské moci jednotlivých osob!«

Povážlivé jest dále, že Lenin v rozporu s bolševickou teorií, která pohlíží na období, v němž se donucuje a znásilňuje, jakožto na dobu přechodnou, prohlašuje pojednou sovětovou republiku jakožto formu trvalé diktatury proletariátu a (v Rusku) chudší vrstvy zemědělců. Význam proletářské diktatury spočívá prý takřka v trvalém válečném stavu s buržoasií. Jak může něco podobného tvrditi teorie, která v prouděch krve vnučuje lidu násilnou vládu, kterou ve svých vývodech ničím jiným nedovůže ospravedlniti než odvoláváním se na jediný výrok Marx-Engelsův, a to ještě nesprávně užitý? Jistě mluví Marx a Engels o »diktatuře« proletariátu. Ale nic není příznačnějšího pro mentalitu marxistického socialismu než tato víra v pouhá slova, a nic také příznačnějšího pro terminologii příležitostných spisů Marxe a Engelse, než skutečnost, že politické hnutí, které jest v křiklavém rozporu s neivlastnějšími úmysly obou zakladatelů moderního socialismu, s úspěchem může se odvolávat na jejich výroky.

Ústava rad má jistě některé demokratické prvky, tak na př. ustanovení, že mandáty poslanců platí jen pro zcela krátkou dobu (3 měsíce), dále možnost voličů, kdykolivěk odvolati mandáty. Ruská sovětová ústava byla by dokonce dokonaleou demokracií, kdyby prováděla nejen zásadu rovnosti nýbrž též obecnosti politických práv. To se však nestalo. Státní formu, podle níž má určitá skupina nebo třída formálně zaručeny právní výhody, nazýváme — nejdě-li o formu monarchickou — aristokracií. Rozumí se samo sebou, že při tom nejde — jak řecké slovo naznačuje — vždy o vládu »nejlepších« nebo »lepších«, a samozřejmě jest též, že vrstva, která právě panství má v rukou, nikdy neopomíná sebe samu prohlašovati za »lepší« v tom či onom smyslu, aby tím své panství ospravedlnila. Tak činí též nauka bolševická, nazývající zpravidla proletáře »pilným«, kapitalistu »líným«, »zahalečem«, ba »podvodníkem«. Kelsen spatřuje proto právem v jistých tendencích, které myšlenka organizace rad ukazuje mimo Rusko, zejména v Německu, důkaz, že soustava sovětová znamená určitý zpětný vývoj v dřívější, předdemokratické soustavě

organizační; obživení ústavy stavovské. Vedle rad dělníků počínají se tvořiti rady občanů a zemědělců. To neznamenalo by ovšem pokrok, nýbrž rozhodný krok zpět v politickém vývoji lidstva. —

Budíž mi dovoleno připojit několik stručných poznámek, k těmto velmi poučným vývodům Kelsenovým.

Slabiny marxistické nauky, pokud vystupuje s nárokem, býti skutečnou vědeckou teorií hospodářskou, byly již velmi zevrubně v odborném písemnictví odhaleny. Za to zdá se mi, že novodobá nauka bolševická vůbec vážného vědecko-kritického měřítka nesnese. Je příznačno, že tato pitvorná zrůda socialistické nauky, pocházející od příslušníka židovského národa Karla Marxe, objevila se ve státě a národě slovanském. Státotvorným vlastnostem slovanské povahy není to ke cti, a jen jimi lze vysvětliti, že se nesmyslný a krvavý režim bolševický v Rusku tak dlouho může udržeti. Není arci náhodou, že jej tam propagují v první řadě opět židé, tedy element zásadně rozkladný. Jsem dalek toho, prohlásiti snad většinu vůdců bolševického hnutí v Rusku a jinde za vědomé podvodníky a krvežíznivé násilníky. Víím, že mnohý z nich jest zajisté idealistou neiryzejšího zrna, tak jako celý program komunistický a bolševický byl by přímo ideálem, který by na světě vykouzlil sociální ráj — kdyby arci byl proveditelný, t. j. kdyby lidé nebyli takoví, jací ve skutečnosti jsou. Vada těchto bolševických idealistů nespočívá tudíž v jejich idealitách mravních, nýbrž v intelektuálních. Domnívají se s tímto bolševiky zcela vážně, že komunistický řád hospodářský za daných poměrů t. j. při vrozeném bezmezném egoismu lidského pokolení, který jest podle vši zkušenosti naprosto nezměnitelný, možno uskutečniti a udržeti, k tomu je třeba tak velké prostoduchosti, že nelze se jí dosti vynařiviti. Neboť pravdu měl onen filosof, který pravil, že člověk jest divoká bestie, již dlužno chovati v pevné kleci, kterou jest právní řád a jeho donucovací prostředky. Na neštěstí jest tato divoká bestie k tomu ještě zpravidla bezmezně hloupá, čemuž nasvědčují s udobě praktické pokusy s komunistickými teoriemi. Že se v Rusku a Maďarsku podařilo a jinde snad ještě podaří uskutečniti zatím první fási bolševického programu, totiž diktaturu proletariátu, z toho těšiti se může jen velmi omezený bolševik. Nic na světě se totiž neliší tak jako podstaty obou těchto fází. Podstata první fáse není naprosto nic nového v politických dějinách. Bezohledných uchvatitelů politické moci bylo ve všech dobách a ve všech státech dost. Methoda, kterou bolševičtí násilníci uchvatili a drží politickou moc v Rusku, ničím podstatným se neliší od method, kterých používali jejich historičtí předchůdcové, leda frázemi, jimiž své kázání literárně a jinak snaží se ospravedlniti.

Litovati jest konečně, že i v tomto případě národy slovanské (a mezi nimi též národ český), přejímajíce starší nauky sociálně-demokratické a novější bolševické, osvědčily tak málo originality. Bylo již často k tomu poukazováno, že česká strana sociálně-demokratická bez změny a dosti nekriticky převzala německo-židovskou nauku socialistickou Marx-Engelsovu. Stejně děje se nejnověji v jistých řadách s naukou bolševickou. Čím menší jest v domácnosti zásoba originality, tím větší nadšení pro všecko cizí, jen když je to podle nejnovější mody! Weyr.

Dvořák Jan: Zákony o úpravě hmotných i právních poměrův úředníků samosprávných. (Zákony ze dne 23. července 1919, č. 443. a 444. a ze dne 30. září 1919, č. 536. sb. zák. a nař.)

Pro obce, okresy a úředníky samosprávné, jakož i pro okresní silniční výbory na Moravě a ve Slezsku nezbytnou příručkou buď brožura »Zákony o úpravě hmotných a právních poměrů úředníků samosprávných«, která vyšla tyto dny nákladem »Jednoty čes. úředníků samosprávných

v Praze». Cena 5 K 50 h. V brožurě této, mající 162 strany, jsou otištěny všechny zákony, týkající se úpravy hmotných a právních poměrů úřednictva obcí a okresů v Čechách, obcí a okres. silničních výborů na Moravě a ve Slezsku, s textem důvodových zpráv, s řečí referenta v Národním shromáždění, s řadou velmi názorných příkladů pro výpočet platů, výslužebního a vdovských pensí a požitků výchovných. Objednávky přijímá a vyřizuje kancelář Jednoty v Praze II., Opatovická ulice č. 2.

Soušek Jacques: La conférence du travail et l'état tcheco-slovaque. Vydáno ministerstvem sociální péče.

Dr. Skála Karel: Studie o veřejném zájmu v právu trestním. Příspěvek k moderní reformě práva trestního. (Nákladem I. L. Kober, knihkupectví v Praze.)

Dr. Skála Karel: Trestní soudnictví na Slovensku, se zvláštním zřetelem k unifikaci zákonodárství trestního. (Nákladem ministerstva pro správu Slovenska v Bratislavě.)

Dr. Pešek Ladislav, notář ve Frýdku: Přehledy k tarifu advokátnímu, notářskému a poplatkové tabulky. Cena 6 Kč. Nákladem vlastním.

Přehledy tyto jsou dle posledních zákonů sestaveny, hodí se velmi dobře praktikům, a to tím spíše, jelikož jsou na tuhém listě účelně složeným srovnány, formátu kapesního.

Státní úřad statistický vydal právě 3. až 5. číslo Československého Statistického Věstníku s velmi bohatým obsahem. Dr. Dobroslav Krejčí ve článku: Přehled vývoje správní statistiky v Čechách, dospěl až ku zřízení státního úřadu statistického a vybudoval tak historický základ, nutný k pochopení dalšího vývoje úřadu. Předmětem dalších článků jsou časové otázky, související již s nynější organizací a činností státního ústavu statistického. Dr. Ant. Boháč ve článku Příští soupis obyvatelstva informuje čtenáře o důležitých problémech našeho prvního sčítání lidí, které má být provedeno v příští zimě. Dr. Bohumír Hanousek zabývá se novými metodami jednoho z nejdůležitějších odvětví sociální statistiky ve článku K metodě statistiky stávek a výluk. Článek Josefa Štěpána Zahraněně obchod republiky Československé, přináší s napětím očekávaná podrobná data dle druhu zboží a jednotlivých zemí o vývozu a dovozu za prvé pololetí roku 1919. Vzhledem k mírovému jednání s Maďary, přichází velmi vhod pojednání dra Josefa Mráze: Dva důkazy o falešnosti maďarských dat, o řeči mateřské na základě dat, o znalosti řeči. Článek dra Roberta Kollára: Rozpočet Státního úřadu statistického, informuje o nákladech na statistiku u nás ve srovnání s cizinou. Ve zprávách jest otištěna celá řada informací, na jejich základě může si čtenář představit velký rozsah činnosti Státního úřadu statistického; uvádíme z nich zejména zprávy o vzniku Státního úřadu statistického; o oboru jeho působnosti, o rozdělení jeho agendy, o jeho činnosti v roce 1919 podle jednotlivých oddělení. Z dalšího obsahu této rubriky nutno upozorniti zejména na předběžná data o méně obyvatelstva v Čechách v r. 1918, která vrhají úžasné světlo na spousty způsobené válkou a jasně ukazují, před jak vážnými populačními problémy stojíme. Mimo to jsou tu ještě otištěna data o nových územích, připojených k naší republice (Ratibořsku, Hlubčicku, Vitorazsku a Valčicku) a zajímavá tabulka o Velké Praze, zřízené zákonem ze dne 6. února 1920. V oddílu Zákonů a nařízení, jsou otištěny statuty Statistické rady státní a Státního úřadu statistického.

Roční předplatné činí 36 Kč a přijímá je administrace v Praze, číslo 618-III.

Sbírka spisů právnických a národohospodářských. Vydávají universitní profesori Dr. K. Engliš a Dr. Frant. Weyr. (Nakladatel

Barvič a Novotný v Brně.) Sbíрка tato byla založena, aby literárně činným právníkům moravským a slezským byla ulehčena publikace vědeckých prací. V dnešní době mimořádné drahoty, kdy se stoupajícím zájmem obyvatelstva pro hmotné statky všeho druhu klesá bohužel povážlivým způsobem zájem a obětavost jeho pro statky duševní (s čímž souvisí obecně známá skutečnost, že dnešního dne honorují se duševní výkony poměrně tím mizerněji, čím duševnější jsou, kdežto naopak prosté výkony manuální tím skvěleji, čím jsou jednodušší), jest podobného podniku dvojnásob třeba. Dlužno proto vítati, že našla se v nakladatelství Barvičové a Novotného v Brně firma dost podnikavá, která nebojí se počátečných obtíží. Podaří-li se pokus, můžeme míti v budoucnosti na Moravě vzorné nakladatelství právnických spisů.

První svazek obsahuje práci prof. zdejší české techniky Dra. Jar. Sedláčka (»Vlastnictví a vlastnické právo. Kritický pokus.«) V těchto dnech vyšla jako druhý svazek práce Dra. M. Kašpárka (»O uzavření smlouvy pojišťovací«), pojednávající o nejdůležitějších a pro praxi významných otázkách moderního práva pojišťovacího, k jejíž obsahu se v jednom z příštích čísel tohoto časopisu podrobněji vrátíme. Třetí svazek obsahovati bude časovou monografii profesora pražské university Dra. Vilibalda Mildschuha »O kupní síle peněz«, která jest již v tisku. K tisku připraven jest dále a vyjde ve dvou dílech jakožto čtvrtý svazek naší sbírky obsáhlý spis univ. prof. Dra. Jar. Kallaba »Úvod ve studium právnických metod«. Pátý svazek obsahovati bude »Soustavu československého práva státního« univ. prof. Dra. Frant. Weyra a do šestého svazku přijata práce tajemníka v ministerstvu financí Jana Cahy: »Finanční věda a finanční právo. Zároveň příspěvek ku právní noetice«.

Možno doufati, že našemu podniku dostane se vydatnější finanční podpory ze státních prostředků. Zbývá tudíž jen naděje, že i právnícká veřejnost moravská a slezská probudí se ze své letargie vůči vědeckým podnikům, uvědomivši si změněné poměry!

Sbíрка zákonů československých. (Řídí prof. Dr. Weyr.) Této sbírky vyšel právě svazek III., obsahující Ústavní zákony Československé republiky. Uvedeny jsou v něm v soustavném pořádku nejdůležitější zákony, upravující základní organizaci naší republiky, celkem 21. Tak na př. kromě obou ústav (prozatímní a konečné), zákon o zřízení samostatného státu československého, zákon o státní vlajce, znacích a pečeti, vyhlášení zákonů, ústavním soudě, volbě presidenta republiky, zřízení ministerstev, nejv. účetního a kontrolního úřadu, o mimořádných opatřeních, o župách a okresních úřadech, o jazykovém právu, ochraně svobody osobní a domovní a státním občanství atd.

Podle úmyslu vydavatele má tento svazek činiti ústrojný celek s připravovaným spisem o Soustavě československého práva státního. Oběma těmito publikacemi sleduje autor v první řadě pedagogické účely: mají býti studijní pomůckou pro posluchače brněnské fakulty právnícké. Doufá však, že »Ústavní zákony« budou míti též pro potřeby praktiků význam a to hlavně vzhledem k dosavadní nedokonalosti úřední »Sbířky zákonů a nařízení státu československého«. (Dosud nebyl na př. vydán abecední rejstřík k ročníku 1919, což činí používání Sbířky velmi obtížným!)

Jako další čísla naší Sbířky (která jest dosud na Moravě a ve Slezsku jedinou toho druhu) vyjdou Jednací řády Národního shromáždění republiky Československé, upravené a komentované bývalým tajemníkem prvního Nár. shromáždění, odborovým přednostou Drem. Jar. Haaszem, a zákony zemědělské od prof. Mašarykovy university Dra. Dobr. Krejčího.

Ydavatelstvo doufá, že svou soustavnou sbírkou přijde vstříc potřebám moravských praktiků a theoretiků právních.

Dr. Jan Krčmář, profesor české fakulty právnické: **Zákon o zabránění velkého majetku pozemkového** ze dne 16. dubna 1919, č. 215, sb. z. a n. (zákon rámcový). V Praze 1919, Bursík, Kohout a Fr. Růvňáč (Hartmann-Joachimovo vydání zákonů republiky československé, sv. III., odd. 1.) Cena —

Komentáře zákonů jsou u nás nyní málo obvyklou formou výkladů zákona, sáhně-li se přece k této formě, bývá to jen zvláštní nutková příčina. — Kompromisní stanovisko záborového zákona, jenž je zpołu rámcovým, zpołu — jak se praví — deklaratorním, byla asi taková nutková příčina, proč Krčmář sáhl k této formě výkladu. Můžeme mu býti za to vděční, poněvadž při ní vykladač ustupuje do pozadí a přimyká se úzce k textu zákona. Autor tohoto komentáře byl jedním z redaktorů zákona a proto může nám právě ve formě komentáře objasniti vznik jednotlivých ustanovení. Toho svého význačného vztahu k tomuto zákonu je si autor vědom a hned v úvodu připomíná boje, které předcházely genesi zákona, i za jeho redakce. Tato část komentáře je i pro nepravvníky cenná a zůstane důležitým dokumentem naší kulturní historie.

Massa lidu žádala, aby se něco stalo s velkým majetkem pozemkovým. Toto neurčité »něco« mělo býti normativně zachyceno. Proto bylo sáhuto k vázání dosud svobodné půdy státem, či-li, jak autor praví, provedena byla desalodialisace velkého majetku pozemkového. Ku konci úvodu brání zákon proti výtkám. Asi jsou adresovány těm osobám, které prudce napadly zákon pro slovo »zábor« a v tom směru má autor plnou pravdu. I jiné vady záborového zákona dnes jeví se nám ve světle zcela jiném než před rokem. Mnohý rozpor zákona je dnes prováděcími zákony odstraněn.

Mluvě o § 1., uvádí autor, co jest míti »vázaným majetkem«, pravě, že tím rozuměti jest nadace, beneficía, fideikomissy atp. a vysvětluje, proč fideikomissy nebyly zrušeny, dokládaje, že by to s hlediska ochrany památek nebylo žádoucí. Považuje tedy autor za »vázané jmění« jak případy t. zv. děleného vlastnictví, tak i t. zv. účelové jmění.

U § 2. vytýká autor, co považovati jest za zabrané nemovitosti, najmě co rozuměti jest půdou zemědělskou, vzhledem pak k tomu, že dle občanského zákona platí zásada superficies solo cedit, jsou zabráný i budovy, které na půdě zabrané jsou vystavěny. Toto ustanovení § 2. je doplněno § 3. Nejasnou stylisaci tohoto ustanovení vysvětluje autor tím, že ustanovení bylo několikráte přestylosováno a podotýká, že konečná stylisace nedopadla šťastně. Přece je toto ustanovení nad míru závažné, by určena byla výměra a předmět záboru. Bylo by si jen přáti, aby konečně vyloženo bylo přesně, co rozuměti jest slovy »objekty právně i hospodářsky samostatné«. Najmě, v čem spočívá ona právní samostatnost. Vysvětlení, které podává autor pro genesi těchto ustanovení jest velmi cenné.

§ 4. mluví o soustředění velkého majetku po platnosti tohoto zákona a obsahuje důležité odchylky od § 2. tím, že majetek rodičů i dětí prvního stupně se sčítá. Autor vysvětluje tuto úchylku tím, aby znemožněno bylo obcházení zákona. Podotýká též, že změna kultury (t. j. lesní půdy v pole) nečiní ještě volný majetek zabraným, poněvadž to není soustředěním půdy.

§ 5. vytýká, že stát nabývá práva přejímání a přidělování zabraný majetek, a tím určuje v podstatě, co zábor jest. Autor je původcem tohoto slova a proto výklad tohoto ustanovení je též apologií tohoto názvu a to apologií šťastnou. Praví, že konečně nezáleží na názvu a že právě musil býti volen název »justicky neutrální«, čím rozuměti jest patrně název, který nebývá brachylogickým výrazem určitých norem a tím i povinností. Ověšem ti, kdož pracují s pojmem subjektivního práva jako právní moci a považují vlastnictví za pojmově nejširší právní moc, budou jen stíží s to bez násilnosti konstruovati zábor, čímž ovšem rozpory této teo-

rie budou ještě značnější. To nadhazuje i autor a praví, že »nečiní se pokus o právníckou konstrukci, jenž by požadoval vypořádati se se základními naukami o právech subjektivních a zejména o právu vlastnickém«. Slova tato jsou pro recensenta potud cenná, že mezi tím pokusil se vypořádati se s pojmem práva subjektivního a s pojmem vlastnictví, a je to tedy potvrzení, že doba tohoto pokusu si žádala.

§§ 6.—7. stanoví povinnosti vlastníka zabraného majetku a jsou dle autora v souvislosti s § 17. zák. rubem § 5. K § 6. praví, že poněkud kostrbatá dikce vysvětluje se tím, že bylo úmyslem zákona postihnouti rozmanité formy hospodaření. Povinen řádně hospodařiti není tedy jen vlastník leč i poživatel, pachtér atd. K objasnění § 7. uvádí autor nejprve, že není zbytečným pro ustanovení § 1. a 5. a shrnuje pak dosah jeho ustanovení, že právní jednání učiněná bez úředního souhlasu nejsou neplatná, jen relativně bezúčinná proti státu, t. j. stát není těmito právními jednáními vázán, nejsou mu jimi uloženy žádné povinnosti. Vytyká dále důležitý dosah tohoto ustanovení pro obor knihovního práva. Při tom řeší pak důležitou otázku, kterými akty možno vymknouti zabraný majetek ze záboru, jsou to především přiděl zabraného majetku dle § 10. (dnes ovšem dle ustanovení zákona ze dne 30. ledna 1920, č. 81 je sporné), dále dle § 11. tohoto zákona, konečně připouští autor propuštění ze záboru, když s úředním povolením se zabraný majetek rozdělí tak, že dílčí části nepodléhají svou výměrou záboru, toto rozdělení má dle autora schopnost (může ale nemusí) vymknouti zabraný majetek ze záboru. Autor pak zevrubně vykládá, které akty vyžadují úředního souhlasu. Mluvě o omezení prostředků exekučních vytyká autor důvody, proč se tak stalo; exekuční dražba mohla by buďto učiniti zábor illusorním, nebo byly by tím jak věřitelé, tak i exekut hmotně poškozeni. Zbývá tudíž jediný realizační prostředek, vnučená správa.

§ 9. je dnes po ustanovení St. germainské smlouvy do jisté míry obsoletním. Pokud se týče náhrady, nevytkl záborový zákon žádné zásady až na to — jak autor podotýká — že »za převzatý majetek je poskytnouti aspoň takovou náhradu, aby nebyly zkráceny osoby, pro které vážnou břemenou na zabraném majetku atd.«. Dle autora je lhostejno, zda-li závady se na zabraném majetku octly před zábořem či po něm, jen když byl dán úřední souhlas, konečně dovozuje autor z tohoto ustanovení zásadu, že stát převezme a novým subjektům přidělí zpravidla majetek čistý, aneb aspoň bez závad, té doby na něm vážnoucích.

§ 10. obsahuje zásady přidělu zabrané půdy. Autor vytyčuje zásady jak zabranou půdu přidělovati a podotýká, že § 10. obsahuje směrnici, že právo osob, kterým půda bude přidělena, nemusí býti romanistickým vlastnictvím, čímž patrně jest rozuměti tolik, že nebude tento právní poměr konstruovatelný, vycházíme-li z dosavadního pojmu subjektivního práva vlastnického. A vskutku zákon ze dne 30. ledna 1920, čís. 81 (zákon přidělový) způsobí těmto vykladačům zákonů značné rozpaky.

Dle § 11. mají osoby, jichž majetek je zabrán, nárok na propuštění 150 ha, 250 ha, po př. 500 ha půdy. Dle autora mají nárok tento všechny takové osoby bez rozdílu ať mají další nárok na odškodnění čili nic a že prvými subjekty těchto svobodných jednotek mohou se státi jen osoby, jejichž majetek se zabírá, nebo jejich dědicové, nikoliv osoby jiné. Výklad tento nebude asi přijat bez odporu a námitek.

§§ 12. a 13. jednají o povinnosti přepustiti poměrnou část inventáře na zabraném majetku, zač platiti jest plnou cenu. Zde tedy zákon určuje způsob náhrady na rozdíl od § 9., autor pak vykládá, proč se tak stalo.

§ 14. mluví o vyvlastnění. Autor vysvětluje rozdíl vyvlastnění a záboru a praví, že toto ustanovení proti § 365. obč. z. nepřináší nic nového než to, že se tu jmenuje postulátem obecného blaha naléhavá místní

potřeba půdy. Ustanovení toto je dle správného zajisté názoru autora ustanovením rámcovým podobně jako § 365. obč. z.

§ 15. mluví o úradě pozemkovém a finančních operacích, § 16. pak o knihovni poznámce záboru, která zajisté velmi zásadně pozměňuje zásadu veřejné víry knih pozemkových. Autor podotýká, že i dřívějšími zákony byla tato zásada porušována a uvádí případy. Autor mluví o pochybných případech, kde pozemek je zabrán a rozlišuje objektivní pochybnost (výměra je těsně na hranici výměry stanovené v § 2 a subjektivní pochybnost, kde v jedné osobě soustředí se více malých knihovnických a hospodářských jednotek. Sporné případy řeší pak tím způsobem, že soud má žádati úřední vysvědčení, že byl dán souhlas požadovaný v § 7, anebo vysvědčení, že majetek je svobodný. Buď jak buď, ustanovení toto není právě nejšťastnějším a v pozdější době bude pocitováno mnohdy dosti tísnivě. —

§ 17. má dle autora ráz bezpečnostního ventilu a vyslovuje v skutečnosti jen zásadu, že zákon tento nepůsobí zpět, pokud nevyslovuje opak. Autor, jenž do jisté míry vychází z běžného pojmu subjektivního práva, má s výkladem nemalé potíže, jež pramení v tom, že subjektivní právo pojímá se jako hospodářský statek. V tom směru by byl výklad normativní ovšem mnohem jednodušší a snad i jasnější, když bychom odhodili běžný pojem práva subjektivního a snažili se zachytiti jen povinnost, tím kterým ustanovením práva stanovené, ač i pak výklad tohoto ustanovení nebyl by nejjednodušší.

§ 18. stanoví částečnou tak zv. zpětnou působnost zákona na den 28. října 1918. Autor vysvětluje nejprve legislativní motivy a uvádí toto ustanovení v souvislost se zákonem ze dne 9. listopadu 1918, č. 32, jenž nabyl účinnosti dne 13. listopadu 1918.

Tímto naznačili jsme stručně obsah tohoto vysoce zajímavého komentáře, podaného osobou nad jiné povolanou. Autor, jenž přináší k této práci bohatou znalost civilistické literatury a pečlivou píli, zaručoval ovšem čtenáři přesný výklad zákona. Nad to však přináší autor i úzké spojení s genezí zákona a znalost zákulisních bojů o jeho vznik, odkazy na ně činí pak z komentáře historický dokument, jakž jsme si dovolili podotknouti již na začátku. Pro ty, kdož se budou zabývatí záborovými zákony, je tento komentář nutnou literární pomůckou, bez níž se neobejde nikdo, kdo se bude zákonnými předpisy o pozemkové reformě zabývatí.

Jaromír Sedláček.

Hlídka časopisů.

Česká revue. Holúbek Josef: Administrativny systém Slovenska (625). — Melniková-Papoušková N.: Á. P. Čechov (633). — Hofman Ješek: Soupisy a archivy památek (644). — Kronika. (Politika, Život náboženský, Literatura, Výtvarné umění, Divadlo.)

Česká revue, ročník XIII. Svoboda Emil: Anarchie (1). — K zásadám naší zahraniční politiky (13). — Hoch Karel: Počátky německého nacionalismu (17, 77, 138, 194, 296). — Znamenáček J.: Stavba státu (57, 129). — Fischer Josef: Ideologie záporu (69). — Fait Em.: Makedonští Slované (90). — Kallab Jar.: Zásada sebeurčení národů v mírových smlouvách (113). — Dittrich Arnošt: O velikém objevu posledních roků (123, 174). — Svoboda Emil: Právo v životě osobním a v životě společenském (169). — Červinka Vincenc: Sibiřská politika po rozvratu evropského Ruska (181). — Václav Václ.: Posiaľ tvrdo spalo... (265). — Dr. Linhart Bedřich: Soud nad Vilémem II. a jeho družinou (272). — Červinka Vincenc: Česká anabase 1917—1918 (278). — Svoboda K.: Francouzská estetika dra-